Düşünce ve Tarih

AYLIK TARİH DERGİSİ

Kasım 2015 • Yıl: 2 • Sayı: 14

Türkmen'em Türk'menem

IRAK VE SURİYE'DE TÜRKMEN OLMAK

Fiyatı: 12,5 ₺

ISSN: 2148 - 8665

Dr. Nevin YAZICI
1926'dan Günümüze Musul Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme

Necdet BAYRAKTAROĞLU
Kutsal Toprakların Türk Kaplanı (Çöl Kaplanı) Fahrettin Paşa

Cihan OKTAY
Dr. Rıza Nur'un Hatıratı Üzerine Değerlendirmeler

DR. RIZA NUR'UN HATIRATI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Cihan OKTAY

Dr. Rıza Nur, Cumhuriyet'imizin kuruluş aşamasında bulunduğu mevkiler bakımından son derece önemli bir şahsiyettir. Kısaca göz atacak olursak Rıza Nur, II. Meşrutiyet'in 24 Temmuz 1908 tarihinde ilan edilmesi ile açılmış, 11 Nisan 1920 tarihinde ise son Osmanlı padişahı Mehmed Vahdettin tarafından kapatılmış olan Osmanlı Mebusan Meclisinde ve 1920'de açılmış olan TBMM'de 1 ve 2. Dönem Sinop vekilliğini yapmıştır. Ayrıca Rıza Nur, ülkemizin 4 Mayıs 1920 - 13 Aralık 1920 tarihleri arasında görev yapmış ilk Maarif (Eğitim) Bakanı, 24 Aralık 1921 - 27 Ekim 1923 tarihleri arasında görev yapmış olan, günümüzün *Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı* olarak adlandırabileceğimiz, üçüncü *Sıhhiye ve Muâvenet-i İçtimâiye* Vekilidir. Bunun yanında Rıza Nur, çeşitli dönemler Hariciye Vekâleti Vekilliğini yürütmüştür. Lozan Antlaşması'nı imzalayan üç delegemizden biridir.[1]

Rıza Nur'un bu önemli mevkilerde görev yapmasının yanında, Türkiye gündeminde sürekli olarak yer bulmasının başlıca sebebi ise, *kendisinin yazmış olduğu ileri sürülen,* Lozan ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait olan hatıralarıdır.

Dr. Rıza Nur'un, 1926 yılından sonra Türkiye'den ayrılıp Fransa'ya yerleşmesinden sonra kaleme aldığı hatırat ve eserlerin içerdiği bilgiler ilk kez, British Museum'un Şark Yazmaları Bölümünde çalışmalar yapan Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil tarafından duyurulmuştur. 1 Ekim 1963 Türk Tarih Kurumu-Kitap Belleten'de[2], 9 Mart 1964 ve 10 Ağustos 1964 tarihli Cumhuriyet gazetesinde[3], el yazmaları hakkında üç yazı kaleme alan Tütengil, bu makaleleri ve bunların toplumda yarattığı etkileri 1965 yılında derleyerek, "Dr. Rıza Nur Üzerine" isimli küçük bir kitapçıkta toplamıştır.[4]

Tütengil'in kitabında aktardığı bilgiye göre, British Museum'da Rıza Nur'a ait el yazmalarının kayıt numaraları, sayfa miktarları ve içerdiği bölümler şunlardır:[5]

- **"Birinci Şiir Kitabına Dercedilmemiş Olan Şiirlerim"**

OR.12,588 numara ile kayıtlı, 238 sayfa, 119 yapraktır. Bu ciltte 3 ayrı eser ile 2 ek bulunmaktadır. İskenderiye, 1936 tarihlidir.

➢ Birinci eserin içinde **"Birinci Şiir Kitabına Dercedilmemiş Olan Şiirlerim"** ismiyle Rıza Nur'un 18 yaşından beri yazdığı şiirler mevcuttur.

➢ İkinci eser, 1935 yılında Roma'da yazılmış olan **"Ziyapaşa'nın Zafernamesi"** isimli bir hicivdir.

➢ Üçüncü eser ise **"Topal Osman"** ismini taşıyan bir operakomiktir.

➢ Birinci ek, **"Vasiyetnamem"** ismini taşıyan kısımdır. 17 Ocak 1936 tarihinde, İskenderiye'de yazılmıştır.

➢ İkinci ek, **"Eserlerim"** başlığını taşımaktadır. Rıza Nur'un Türkçe ve Fransızca olarak Ocak 1936'dan önce basılmış olan 35, basılmamış 36 eserinin listesidir.

➢ **"Türkiye'nin Yeni Baştan İhyası ve Fırka Programı"** OR.12,589 numara ile kayıtlı, 126 sayfa, 63 yapraktır. Paris, 1929 tarihlidir.

➢ **"Şiirlerim, Nesir ve Makalelerimden Birkaçı"** OR.12,590 numara ile kayıtlı, 270 sayfa 135 yapraktır. Paris, 1929 tarihlidir.

➢ **"Hayat ve Hatıratım"** OR.12,591 numara ile kayıtlı, 1798 sayfa, 908 yapraktır. Paris, 1929 tarihlidir.

Tütengil çalışmalarında, British Museum'da bulduğu Rıza Nur'un eserlerinin içeriği hakkında bu bilgileri verdikten sonra hatıratın tümünü değil sadece önemli gördüğü kısımları yayımlamıştır. Tütengil'in özellikle OR.12,589 numara ile kayıtlı **"Türkiye'nin Yeni Baştan İhyası ve Fırka Programı"** başlıklı eseri irdelediğini söyleyebiliriz. Bunun sebebini ise kitabın ön sözünde belirtmiştir:

"Bu belgelerin dışında, onun vardığı birtakım yanlış değer yargılarını yansıtan bazı belgelerin yayımlanmasını, şimdilik yersiz ve zamansız buluyoruz."[6]

1963 yılında varlığı kamuoyuna duyurulan Tütengil'in yayımlamaktan kaçındığı British Museum'daki bu el yazmalarının tam metni ise 4 yıl sonra yeni harflere çevrilerek Kadir Mısıroğlu tarafından yayımlanmıştır. İlk olarak 2 cildi yayımlanan hatırat, Demokrat Parti iktidarı tarafından çıkartılan 5816 sayılı Kanun gereği, İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesinin 968/38 sayılı Kararı'yla toplattırılmış ve yasaklanmış, daha sonra bu karara rağmen basılan son iki cildi de aynı akıbete uğramıştır.[7]

Daha sonra ise hatırat, 1982 senesinde *Heidi Schmit* ismi ile Almanya'da bu sefer hiçbir sansüre tabi tutulmadan ve kitapların sonlarına eklenmiş el yazmalarından bazı örnekler eklenerek tekrar basılmıştır.[8] Bu noktaya kadar yayımlanan bu kitapların tek bir satırında dahi Mısıroğlu'nun ismi geçmemektedir.

Kitaplar hakkında alınan bu savcılık kararı son derece uygun ve yerinde bir karardır. Çünkü Rıza Nur'un kaleme aldığı ileri sürülen hatırat, önemli bilgiler içermekten çok, Cumhuriyet ve o dönem Millî Mücadeleye katılmış olan bazı büyük şahsiyetlere ağza alınmayacak derecede küfürler ve iftiralar ile doludur. Bunu burada özellikle belirtmemizin sebebi, bazı kesimler tarafından sık sık ileri sürülen bir iddia olarak, hatıratın yasaklanış sebebini çarpıtmaları ve sanki içeriğinde büyük bir gerçeklik payı varmışçasına bu kitapların toplatılmış olmasıdır. Piyasada bulunan Rıza Nur'a ait olan özet ve derleme maiyetinde bulunan hatıratlar, Rıza Nur'un gerçek ruh hâlini ve düşüncesini yansıtmakta eksik kalmaktadır.

Rıza Nur'un hayatı ve hatıratı üzerinde uzun bir süredir araştırma yapmaktayım ve gördüğüm kadarıyla bu konuda pek çok insan çok farklı düşüncelere sahip. Atatürk'ün yaptığı devrimlerini, Türklüğü, Cumhuriyeti benimseyememiş insanlar tarafından Rıza Nur tam olarak bir doğruluk abidesi olarak görülmekte, Atatürkçü kesimler ise onun, hatıralarını İngiliz Kütüphanesine gizli olarak vermesi yüzünden bir İngiliz ajanı, hatıratın içeriğine bakarak da sapık ruhlu hasta bir adam olduğunu düşünmektedir. Turgut Özakman'ın Rıza Nur Dosyası isimli kitabında, hatıratı bir doktor gözüyle değerlendirmesi için Ruh ve Sinir Hastalıkları Uzmanı Dr. Haşan Behçet Tokol'a vermiştir. Sayın Tokol'un, Rıza Nur'un hastalığının değerlendirmesi birkaç sayfadır.[9]

Türkçü kesim ise, hatırat ortaya çıkana kadar kendisini mezarı başında büyük bir Türkçü olarak anmış, daha sonra hatıratın içeriği öğrenildiğinde Rıza Nur'a karşı büyük bir kırgınlık duymuştur. Bu bakımdan incelendiğinde, Atatürk'ün vefatı ile ülkeye geri dönen Rıza Nur'un yakın çevresinde bulunan dönemin Türkçüleri Nihal Atsız, Nejdet Sançar, Fethi Tevetoğlu, Peyami Safa, Zeki Velidi Togan, Hüseyin Nâmık Orkun, İzettin Şadan gibi isimlerin biyografilerini kaleme alan pek çok araştırmacı, yazılarında bu bölümü *fazla üzerinde durmadan değerlendirmiştir.* Hâlbuki Rıza Nur'un bu gibi isimler üzerinde bir ağabey ve arkadaş olarak etkisi büyüktür.

Rıza Nur'un Hatıratı Hakkında Düşünceler

Araştırmacı-Yazar **Cengiz Özakıncı** ise 24 Temmuz 2014 tarihinde **Hulki** Cevizoğlu'nun sunduğu bir televizyon programına konuk oldu. Programda söz, Rıza Nur'un bu hatıratına geldiğinde Sayın Özakıncı farklı düşünceler ortaya koymuştur.[10] Özakıncı, ***hatıratın üslubu bakımından Rıza Nur'a ait olamayacağını ve bu hatıratın, Rıza Nur'un diğer eserlerinde kullandı-***

ğı üslup ile karşılaştırmaya tabi tutulması gerektiğini belirtmiştir. Programın ilerleyen bölümde, Özakıncı, Cevizoğlu ile yaptığı konuşmada, ***bu hatıratın ya bir İngiliz İstihbaratının ürünü olduğu ya da bilemediğimiz başka bir kişi tarafından yazıldığını iddia etmiştir.*** İngiliz Devlet Arşivlerinde olması gereken el yazmalarının, gerçekten orada olup olmadığının şaibeli olduğunu, "Altındağ Yayınevi" tarafından yayımlanan el yazmalarının mikrofilmlerinin ise kimse tarafından görülmediği için, belki de böyle bir hatıratın gerçekten var olamayabileceğini ileri sürmüştür. Bugüne kadar yapılmış hiçbir araştırma bu konudaki tereddütleri ortadan kaldırmaya yetmemiştir.

Bu tür bir fikre katılan bir diğer araştırmacı ise *Ortadoğu* gazetesinde yazılar yazan, **Neval Kavcar**'dır. Neval Kavcar, 12 Kasım 2014 tarihli yazısını Rıza Nur ve hatıratına ayırmış:

"Aklıma takılan diğer husus, ***o kitabı yazan gerçekten Rıza Nur mudur? 25 yıl uzun bir dönem ve Rıza Nur'un İngilizlere verdiği ne belli? Basıldığında kendisi hayatta değil. Yukarıda da değindiğim gibi İngiliz gizli servisince kaleme alındığı biliniyor.*** *Yok eğer Rıza Nur yazdıysa gerçekten, düşüncemi zaten biliyorsunuz."*[11]

Bu iddiayı yenileyen bir başka araştırmacı ise Hayri Yıldırım'dır. Yıldırım, kitabının ilgili bölümünde şu soruyu sormaktadır:

"(...) Bu hatıralar gerçekten Rıza Nur'a mı aittir yoksa İngiltere mi düzenlemiştir?"[12]

Öncelikle, Rıza Nur hatıratından ölmeden önce kimseye bahsetmemiş değildir. Hatıratın varlığından, başta manevi oğlu Nihal Atsız olma üzere yakın çevresi haberdardır. Bunu doğrulamak için, **Dr. İzzettin Şadan**'ın, Altın Işık Dergisinde kaleme aldığı ***Rıza Nur'un Son Günü*** başlıklı yazıya göz atmamız yeterli olacaktır:

"Ölümünden bir gün evveldi ve pazardı. (...) Saat bire doğru biraz dolaşmaya başladım. Ve Ağacamii karşısında Rıza Nur'a rast geldim. Bermutad yavaş yürüyor, önüne bakarak ilerliyordu. *Derhâl bir yerde oturalım dedi ve Nisuvaz Kahvesine girdik, arka masalardan birisine oturduk. O benden daima makaleler isterdi. Fakat yeni hastalıktan kalktığımdan yardım edemiyordum. O da serzenişlerde bulunuyordu. Makaleyi aldı ve okudu... Şiddetli bir milliyetçilik istiyordu. 'Korkma canım mahkemeye gidersek beraber gideceğiz.' dedi, gülüştük. Fakat bütün bu muhavere onu biraz durgun ve dalgın gördüm. Hiçbir hissikablelvuku bana meş'um akıbeti hissettirmedi. Saat beş kadar olmuştu. Sıkılmıştık, kalktık ve biraz yürüdükten sonra Doktor Mustafa Hakkı'ya rast geldik cemiyetimiz tekrar canlandı. Çünkü yeni mevzular çıktı. Rıza Nur'un teklifi üzerine o zaman mevcut olan Petrograd Pastanesine girip solda oturduk.*

O bize artık son vasiyetlerini ediyormuş. Çok şeylerden bahsetti. Ben onların birçoğunu unuttum. Yalnız iki şey hatırlıyorum. Birincisi, ***Rıza Nur'un bir pişmanlığı idi. "Keşke siyasi hayata atılmayıp, tabip kalsaydım!"*** *dedi. Ben de kendisine hayatının böyle belki daha müfit olmuş olacağını söyledim... Onda biraz evvelki dalgın hâlden eser kalmamıştı.* ***Bize hatıratından bahsetti. Bunların dört yerde olduğunu, birisinin Paris Umumi Kütüphanesinde,*** diğerinin Berlin (Ştads Bibliotek) de olduğu hatırımda, diğer ikisi nerededir unutmuşum. Bunlar el yazısı ile yazılmış, ciltlidir ve evine Mısırda iken ciltçi getirterek yaptırdığını hatırlıyorum.

Bu hatırat Meşrutiyet'e ait olanlar değil Millî Müca-

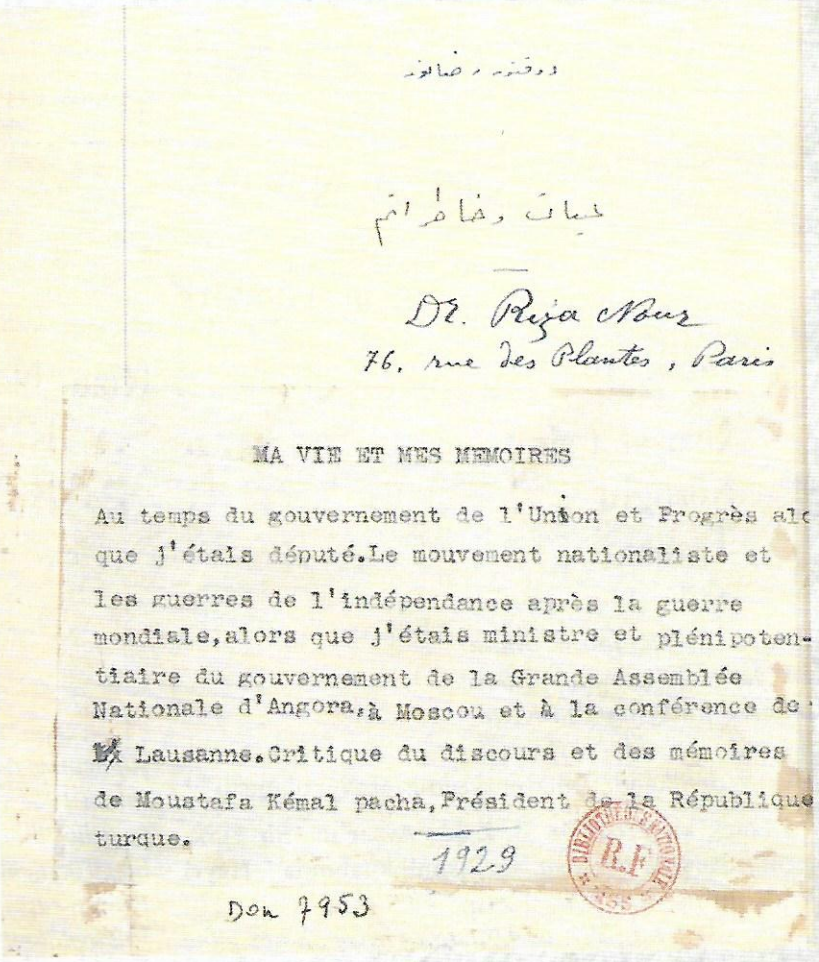
Dr. Riza Nour
76, rue des Plantes, Paris

MA VIE ET MES MEMOIRES

Au temps du gouvernement de l'Union et Progrès alo
que j'étais député. Le mouvement nationaliste et
les guerres de l'indépendance après la guerre
mondiale, alors que j'étais ministre et plénipoten-
tiaire du gouvernement de la Grande Assemblée
Nationale d'Angora, à Moscou et à la conférence de
Lausanne. Critique du discours et des mémoires
de Moustafa Kémal pacha, Président de la République
turque.

1929

Don 7953

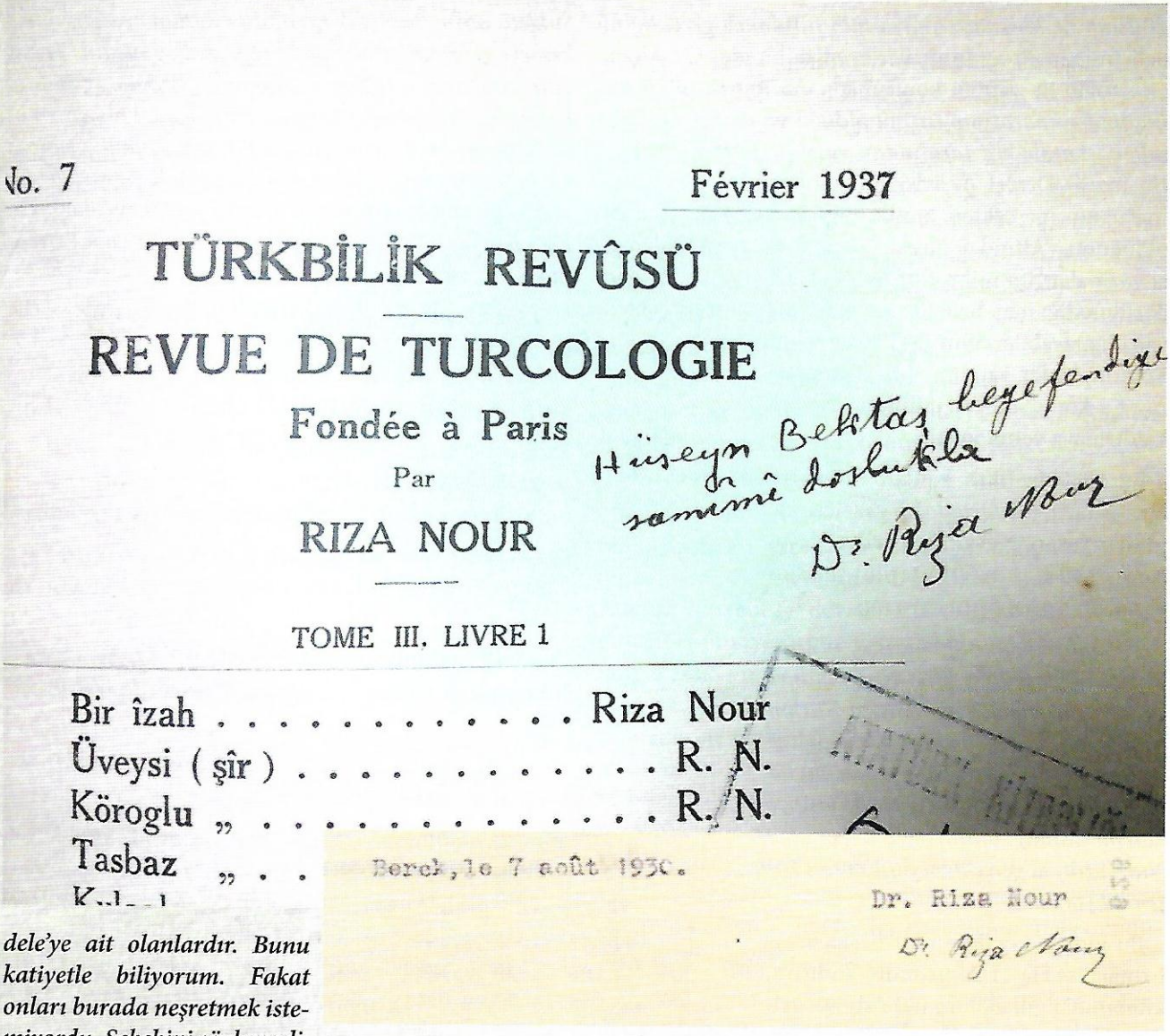

No. 7 Février 1937

TÜRKBİLİK REVÛSÜ

REVUE DE TURCOLOGIE

Fondée à Paris

Par

RIZA NOUR

Hüseyn Bektaş beyefendiye
samimî dostlukla
Dr. Rıza Nur

TOME III. LIVRE 1

Bir îzah . . . . . Riza Nour
Üveysi (şîr) . . . . . R. N.
Köroglu „ . . . . . R. N.
Tasbaz „ . .

Berck, le 7 août 1930.

Dr. Riza Nour

Dr. Rıza Nur

dele'ye ait olanlardır. Bunu katiyetle biliyorum. Fakat onları burada neşretmek istemiyordu. Sebebini söylemedi. Söz uzadı tükendi. Nihayet ayrıldık, akşam olmuştu."[13]

Demek ki, **Prof. Dr. B. Zakir Avşar**'ın *"Bir Türkçü'nün Portresi Dr. Rıza Nur"* isimli kitabında[14], **Hayri Yıldırım**'ın *"Son Türkçü Atsız"* kitabında[15] özetle aktardıkları, ***"Hatıratın varlığından yayımlandığı güne dek en yakınındaki Türkçü isimler de dâhil kimsenin haberi olmadığı ya da hatıralar, ölünceye kadar hiç söz konusu olmamış, Rıza Nur da bundan kimseye söz etmemiştir."*** bilgisi hatalıdır. Kaldı ki, bundan farklı olarak daha pek çok kanıt da sunabiliriz.

1978 senesinde Belgelerle Rıza Nur Gerçeği başlıklı bir kitap yazan Gülsün Dündar ise çok farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Kitabının ön sözünde şu fikri savunmaktadır:

"(...) Yalnız şunu eklemekte fayda vardır ki, 1968 yılında, "Hayat ve Hatıratım" adlı kitabı yayımlanmış, bilahare mahkeme kararıyla yasaklanarak toplatılmıştır. Bu kitap konusunda bizim söyleyebileceğimiz tek şey ise bir şüphemize dayanmaktadır. Şöyle ki, Rıza Nur'un bu kitabını 1964 yılında Londra'da British Museum'da bulan ve gelip ilk önce Milliyet'te yayımlayan Prof. Cavit Orhan Tütengil'dir. Bilindiği kadarıyla sayın Tütengil, Rıza Nur'un taşıdığı düşünce ve fikre ters düşen bir kişidir. İşte toplanan kitap konusundaki endişemiz ve şüphemiz de bundan ileri gelmektedir."[16]

Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil tarafından İngiliz Millî Kütüphanesinde bulunan el yazması nüshasına maalesef henüz ulaşamadım. Ancak araştırmalarım sonucunda, bugüne kadar kimsenin görmediği, ***başka bir el yazması nüshayı gün yüzüne çıkartmış bulunmaktayım. Bugün bu el yazması Fransız Milli Kütüphanesinde bulunmaktadır.***

O hâlde el yazmalarını, Rıza Nur'un mevcudunu bildiğimiz el yazıları ile karşılaştırabilir, içerik bakımından da tutarsızlıkları belirleyebiliriz. Böylece söz konusu hatıratın gerçekten Rıza Nur'un elinden çıkıp çıkmadığını tespit etmiş olabiliriz. Pek çok insanın ve

araştırmacının da bu konudaki fikirlerini değiştirebileceğimizi umuyorum.

Hatıratı Rıza Nur'dan farklı birisi mi yazdı?

İlk olarak Rıza Nur'un el yazısındaki bazı karakteristik yerlerden örnekler vererek başlayabiliriz. Fransız Millî Kütüphanesinde bulduğum nüshanın başlangıç sayfasında bulunan imza ile, İstanbul Atatürk Kitaplığında bulunan ve Rıza Nur tarafından Hüseyin Bektaş için imzalanmış Türkbilik Revüsü'nün 7. sayısındaki imzaları birbirleri ile karşılaştıralım.

Yine buna benzer şekilde, Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in yayımladığı kitapta bulunan el yazısı ile, Fransız Millî Kütüphanesinde bulunan örnekleri karşılaştıralım.

Görüldüğü üzere, iki yazı arasında yapısal olarak büyük benzerlikler bulunmaktadır. Ancak bunu en nihayetinde bilimsel olarak ispat edebilecek tek kurum kriminal birimdir.

Benim gördüğüm kadarıyla hatıratından birden fazla kopya çıkartan Rıza Nur'un, bugün ortaya çıkarttığımız nüshası, ilk yazılan metindir. İngiltere'de bulunan ve Cavit Orhan Tütengil tarafından ortaya çıkartılan nüsha, yazımı bakımından daha düzenlidir. Böylece diyebiliriz ki, İngiltere'de bulunan bu nüsha, Fransa'da bulduğumuz bu metinden kopya edilerek yazılmıştır.

O hâlde hatıratlar arasında ve Rıza Nur'un hatıratlar haricinde yazdıkları arasında, üslup ve bilgi farkları var mıdır diyerek bir tarama yapalım.

Bu konuda üslup bakımından Türkbilik Revüsü, 1935 tarihli 5. sayıda bulunan ***"Köprülüzade Fuad Beyin Cevabına Cevab"*** isimli 63 sayfalık makale, bilgiler bakımından ise yine aynı derginin 8. sayısında bulunan ***"Hatırat Parçaları [İşlerin İç yüzleri] - I"*** isimli makale üzerinde duracağız.[17]

Derginin 1938 yılında çıkmış olan 8. sayısındaki, *Hatırat Parçaları [İşlerin İç Yüzleri] - I* başlıklı makale ile başlayalım:

"Revüye böyle bir bahis açıyorum. ***Bununla hatırat neşrediyorum zannedilmesin. O çok uzundur; sade bazı şeylerden bahsedeceğim.*** Millî savaşa kadar olan kısmı şimdilik ufak bir hülasa ile geçiyorum. Bu suretle bu bir numaralı makale 'Millî Savaş' parçalarına bir 'giriş' makamındadır."[18]

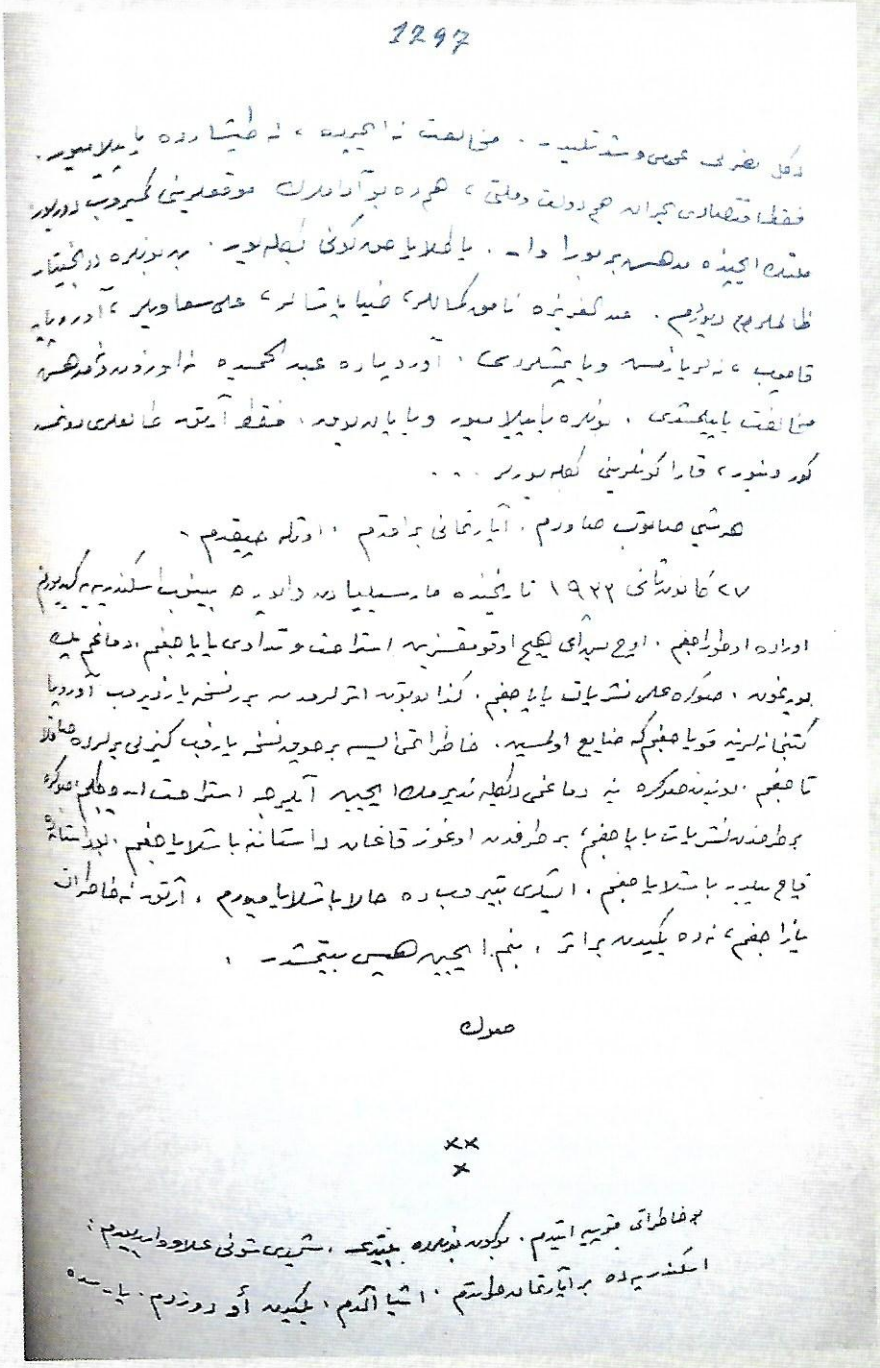

Anlıyoruz ki Rıza Nur, 1938 yılında yazdığı bu makalede hatıralarını imkânlar ölçüsünde açıklayabiliyor ve ekliyor: ***Asıl hatırat çok daha uzundur.***

"İkinci Abdülhamit zamanında çocuktum. O vakit Askerî Tıbbiye hürriyet ve inkılap fikirlerinin ocağı, kaynağı bir yerdi. İki üç arkadaş perşembe günleri mektepten izinli çıkınca Galata'daki Fransız Postanesine gider, Avrupa ve Mısır'da Jön Türklerin çıkardıkları gazeteleri tehlike içinde alıp cami işlerine kor, Erenköy ve emsali yerlerde köşklerin bahçelerine atardık. Bildiklere verirdik. Bir kısmını da karanlıkta mektebin penceresinden iple çekmek sureti ile içeri alır, arkadaşlara verirdik. Her koğuşta bir talebe okur, diğerleri dinlerdi. [96-97] Bu mektepte talebenin sayısı 800 kadardı. İçimizde bir tane bile hafiye yoktu. Altı yıl zarfında talebeden üç hafiye türedi. Bunları bütün talebe aforoz etti. Kimse onlarla konuşmazdı. Fırsat buldukça da başına kaput geçirirler, iyice döverlerdi. Dayak kim vurduya giderdi. Bu üç talebeden biri verem, biri deli oldu! Mektep idaresi bu üç talebeyi mektepten çıkartmaya mecbur olmuştur. Yoksa muhakkak ölürlerdi. Bahriye ve Harbiye talebesini irşada çalıştık."[19]

Bu kısım, Rıza Nur'un Kadir Mısıroğlu tarafından yayımlanan hatıratında, yazılı olan 96. sayfadan 102. sayfaya kadar, tek bir fark ile birebir aynıdır; o da öğrenci sayısını 800 değil, 1,000 kişi olarak aktarması.[20] Benim, ilk defa ortaya çıkarttığım hatıratta ise ilgili bölüme bakarsak, orada da sayıyı 1,000 kişi olarak vermiştir.

Bundan sonra, neredeyse her eserinde yaptığı gibi, Hüseyin Cahid Yalçın'a saldıran bir paragraf vardır. Zaten Türkbilik Revüsü'nün aynı tarihli sayısının ilerleyen sayfalarında *"Vatan Haini Arnavut Hüseyin Cahid"* başlıklı bir makale de yazmıştır.[21] Rıza Nur, hatıratın büyük bir kesiminde de aynı düşünceleri işlemektedir.

Bir sonraki paragrafta şunu yazmıştır Rıza Nur:

"İttihadçılar beni hudut dışına sürdüler; yani vatandan anamın babamın yurdundan kovdular. Kovarken de: ***"Senin kaleminden zehir ve kan damlıyor, vücudun memleketin asayişine muzırdır."*** dediler. *Hakikatte ise kaleminden onlar için zehir, memleket için şifa damlıyordu."*

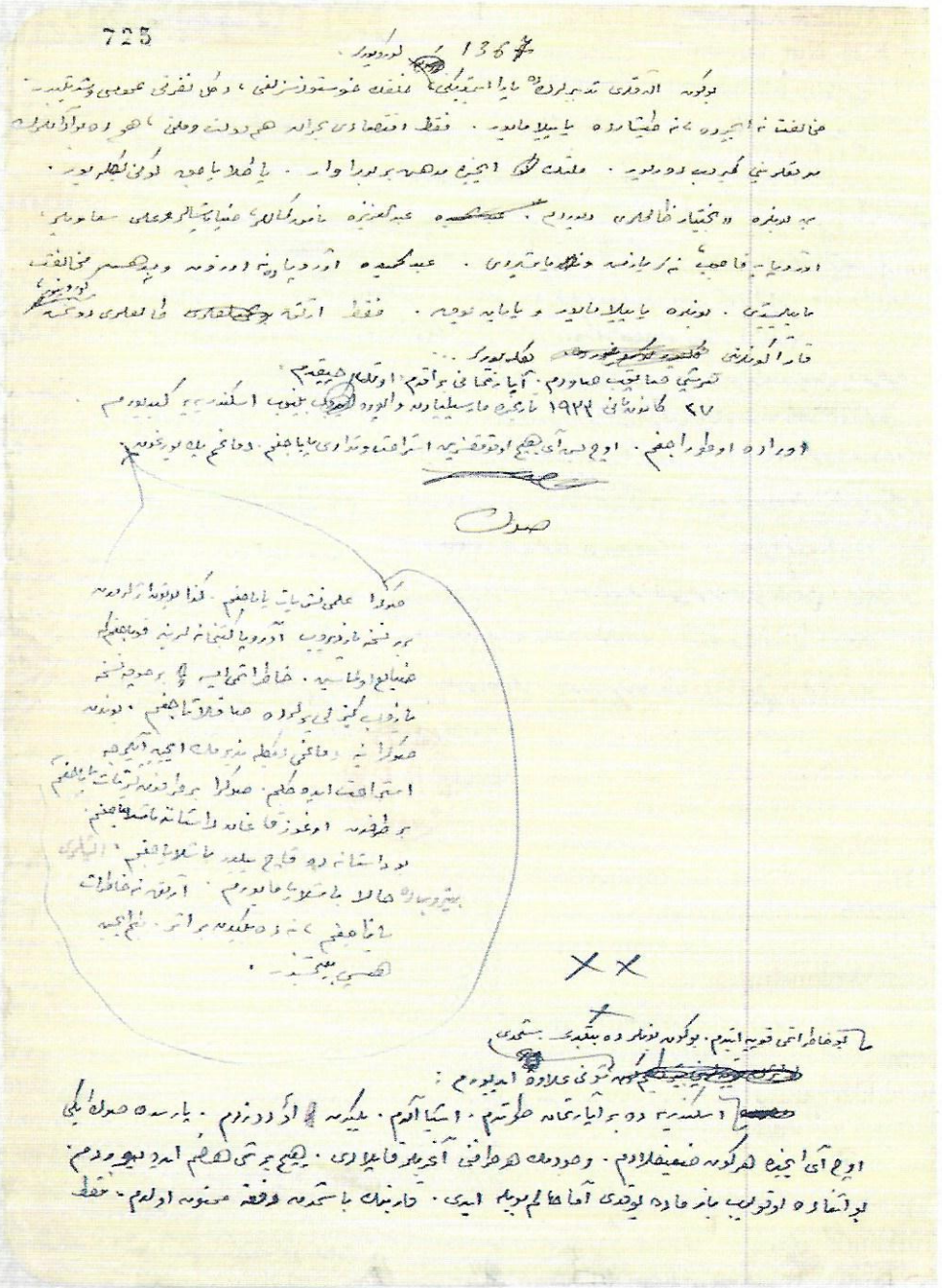

Bu cümlelerin de aynısını, Rıza Nur'un hatıratında okumak mümkündür.[22]

İlerleyen sayfalarda, Rıza Nur, İstanbul'un işgal edildiğini öğrenir ve bunun için pasaport almak istediğinden bahsediyor. Ancak pasaportu alamamaktan yakın-

maktadır:

"Türkiye işgal altına alındı. Türkiye battı demek lazımdı. Hemen eşyamı sattım, vatan hizmetinde bulunmak ümidiyle İstanbul'a gitmek istedim. Fakat bana izin vermediler. İskenderiye'ye indim, izin alabilmek ümidiyle uğraşıyor, bekliyordum. Aylar geçti. Hâlâ bana İstanbul'a pasaport vermiyorlar. Ümit yok. Devlet batmıştır."[23]

Rıza Nur, Türkbilik Revüsü'nde yayımladığı bu hatırat parçasında, İskenderiye'ye indim diyor. Ancak kendisi zaten o sıralarda İskenderiye'dedir. İttihatçılar yüzünden yurt dışına kaçmış olan Rıza Nur, ilk olarak 27 Ocak 1913 tarihinde Köstence'ye gitmiş, oradan Bükreş'e sonra Cenevre'ye geçmiş, Cantonal Hastanesinde bir süre cerrah olarak çalışmış, oradan Fransa'nın Nice şehrine geçerek Şükrü Paşanın kızı İffet Hanım ile evlenmiştir. Orada bir müddet geçirdikten sonra tekrar eşiyle Cenevre'ye gitmiş, oradan gezmek için Paris'e geçip tekrar Nice şehrine geri dönmüşlerdir. Rıza Nur'un yolculuğu burada da son bulmamış, buradan tekrar eşiyle yerleşmek maksadıyla Paris'e geçmişlerdir. Osmanlı Devleti savaşa girmeden bir ay önce, Eylül 1914 tarihinde Mısır-Kahire'ye geçmiştir. Mısır'da 5 yıl kalmıştır. Tüm bu süre zarfında Rıza Nur, İstanbul'a gitmek istediğinden bahsetmektedir. Uğraşıyormuş ancak pasaport alamıyormuş. Makalenin ortasında şu cümleyi bize aktarıyor Rıza Nur:

"Bu esnalarda henüz Mustafa Kemal Paşa'nın adı ortada yok."

Ancak kendisinin yurt dışında geçirdiği zamanı ve bu süre zarfında meşgul olduğu işlere bakmak gerekirse, Rıza Nur'un bu cümlesinin hiçbir anlamı olmayacağını görebiliriz. Çünkü, Mustafa Kemal Paşa, kurmay yüzbaşı rütbesiyle 11 Ocak 1905 tarihinde Harp Akademisinden mezun olmuş[24] ve bu tarihten sonra bir asker olarak cepheden cepheye vatanı müdafaaya çalışmıştır. Rıza Nur evlenip, balayına gitmeyi düşündüğü sıralarda, Paris müzelerini gezerken, Mustafa Kemal Şam'da, Trablusgarp'ta, Çanakkale'de işgalleri durdurmak ve ayaklanmaları bastırmak amacıyla düşmanla çarpışıyordu.

Dahası Rıza Nur bu kadar yılı yurt dışında hangi parayla geçirmiştir diye sormak geliyor insanın aklına. Cevabını da verelim:

"Bu gidiş, Rıza Nur'un kendisinin de itiraf ettiği gibi Maarif Nezareti hesabına Avrupa'da incelemelerde bulunmak üzere hükûmet ödeneğiyle bir ayrılıştır. Paris'te ve Mısır'da yedi yılı, hükûmet ödeneği ile geçiren Rıza Nur, mütarekede yurda döner."[25]

Makalenin ilerleyen sayfalarında, İzmir Müdafaa-i

Hukuk Cemiyetine katıldığını, kurucusu olduğu Hürriyet ve İtilaf Fırkası üzerine kitap yazdığını26 anlatıyor Rıza Nur. Bu kısımda anlattıkları da hatıratın içeriği ile örtüşmektedir.

Burada lafı fazla uzatmamak adına, Rıza Nur tarafından Türkbilik Revüsü, 5. sayıda yayımlanan ***"Hatırat Parçaları [İşlerin İç yüzleri] - I"*** isimli yazı, hatırat ile birebir örtüşmektedir. İki makalenin de Rıza Nur tarafından kaleme alındığı aşikârdır.

Şimdi Türkbilik Revüsü, 1935 tarihli 5. sayıda bulunan ***"Köprülüzade Fuad Beyin Cevabına Cevab"*** isimli makaleye geçerek, Rıza Nur'un yazı üslubunu bir incelemeye tabi tutalım.

Rıza Nur, yazdığı bu makalede Fuad Köprülü'ye çok ağır ithamlarda bulunmuştur. Bu makaleyi Rıza Nur, Fuad Köprülü'nün yazdığı, *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* kitabına[27] kendisi ile ilgili bir konu geçtiği için cevap oluşturmak maksadıyla yazmıştır. Gelin yazının içeriğine bir göz atalım:

"(...) Sonra kendi ismini ve onun altına şeref unvanlarını yazmış. Bunu okuyunca baktım, baktım; bilaihtiyar: "Zavallı Köprülü! Ne kadar da şereflerin küçük, unvanların şerefsizmiş..." dedim. İnsan buna tenezzül eder mi?"

Fuad Köprülü yayımladığı kitabında bazı unvanlara yer vermiştir. Rıza Nur bunu görüp, makalesinde Fuad Köprülü'ye hücum etmekte ve gördüğünüz gibi hakaret edici cümleler sarf etmiştir: ***Nasıl profesör ve doktor olduğu belli değildir, zamanın cumhur reisine dalkavukluk etmektedir, ortaya koyduğu eser cehalet numunesidir.*** demektedir. Fuad Köprülü'nün eserinde *"Rıza Nur Bey'in mübeyyin hakkında belki kâfi derecede malumatı yok."* demesi, Rıza Nur'u çileden çıkartmışa benziyor.

Rıza Nur makalesini şu şekilde bitirmekte:

"Fuad Bey tetkik neticesinde şöyle bir hülasa veriyor:

Fuad Bey cürmümeşhud hâlinde yakalanmıştır. Doğruluğu fahri, profesörlüğü kanuna mugayirdir. Eserleri yanlış ile dolu, beşte dört tekerrürden ibarettir. Hepsi de compilation olup original bir eseri, bir fikri bir tane bile yoktur. Avrupa alimlerinin fikirlerini, tetkiklerini alıp kendi namına neşreder. Bunları da iyi terkip edemez. Talebesinin mesaisini istismar eder. Tetkik kudreti gayet sathi, analyse, synthese, perspective, proprotion, ensemble kudreti gayet zayıftır. Tezat ve mantıksızlık içindedir. Tenkid kudreti sade umumi laflar söylemekten ibarettir. Bütün eserleri öğünme, kibir ve kendine reklam makulesi şeydir. Yazılarında dürüstlük ve samimiyet asla yoktur. Yazı yazma sanatında da zayıftır.

Metin tahrif eder, vesika tahrif eder, mevcut olmayan şeyi vesika diye gösterir, intihal yapar,, münakaşayı mugalataya boğar.

Hasılı, bu makaleyi okuyup bu hâllerini görenler Fuad beye cahil, şarlatan, mugalatacı, tağşişçi, yalancı, ilim hırsızı, sahtekar, dolandırıcısı, dalaverecisi, madrabazı, dalkavuk, hasedci, haris, şeref ve mevki avcısı, menfaat düşkünü, ilim diktatörü derler mi demezler mi... Ben bir şey demeyeceğim; denecek olanı dinleyeceğim."

Görüldüğü üzere, hatıratı okumuş olanlar, Rıza Nur'un üslubuna ne kadar yakın olduğunu göreceklerdir. Burada size sadece iki bilgi vereceğim, birincisi, Rıza Nur bu makaleyi koyduğu 5. sayı dâhil olmak üzere, Türkbilik Revüsü'nün başına, herhangi bir profesörlüğü bulunmamasına rağmen ***"Prof. Dr. Rıza Nur"*** yazdırmış, 6, 7 ve 8. sayılarında ise sadece ***"Rıza Nur"*** yazdırmıştır. İkinci olarak söylenmesi gereken şey ise, Fuad Köprülü, manevi evlat olarak edindiği Nihal Atsız dâhil, Türkiye'de pek çok fikir ve bilim adamı yetiştirmiştir. Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın hocası Prof. Dr. Halil İnalcık bu örneklerden biridir.

Son olarak, Kadir Mısıroğlu'nun yayımladığı hatıratta olmayan ama Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in kitabında yer verdiği, Rıza Nur'un 7 Ağustos 1930 tarihinde, Türk dostu olarak bilinen Claude Farrère'e yazdığı mektup parçası, Fransız Millî Kütüphanesindeki nüsha ile birebir aynıdır:

"Her şeyi kendi kişisel istekleri doğrultusunda yöneten bir adam var. Çok hırslı, bencil ve hatta şöhreti konu olduğunda son derece kıskanç. Bir gün, rüzgâr esecek ve

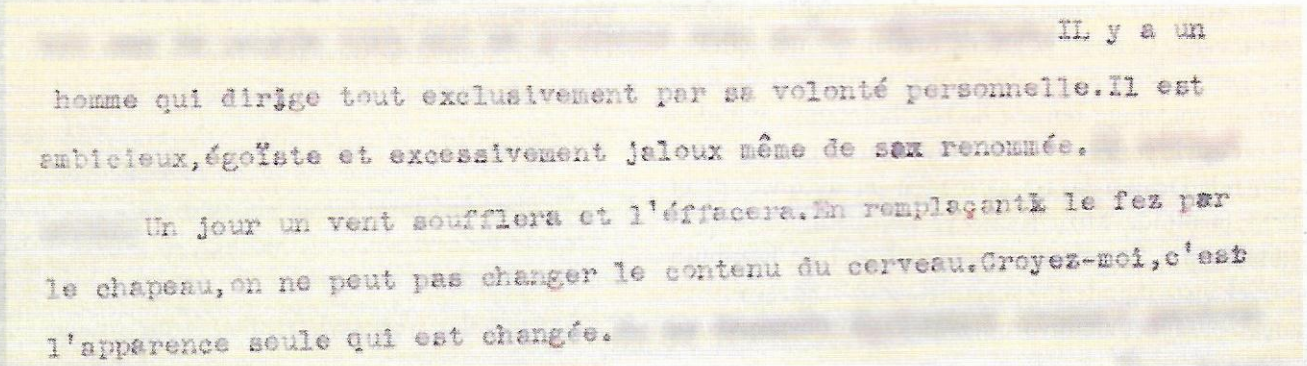
Il y a un
homme qui dirige tout exclusivement par sa volonté personnelle.Il est
ambicieux,égoïste et excessivement jaloux même de sa renommée.
Un jour un vent soufflera et l'effacera.En remplaçant le fez par
le chapeau,on ne peut pas changer le contenu du cerveau.Croyez-moi,c'est
l'apparence seule qui est changée.

bunu temizleyecektir. Fesi bir Avrupai şapka ile değiğştirerek, kafanın içindeki beyni değiştiremezsin. İnan bana, bunu yaparak sadece görünüşü değiştirebilirsin."

Makaleler ve hatırat metinleri çok uzun olduğu için, burada tüm metni kelime kelime karşılaştırma yapmak mümkün değildir. **Ancak ortaya koyduğumuz bu deliller, yeni ortaya çıkarttığımız hatırat nüshası ile birlikte, hatıratın kendisinin kaleminden çıktığını kesin olarak ispat etmiştir.** Bir daha özetleyecek olursak, hatıratı kesin olarak Rıza Nur kaleme almıştır. Üslup bakımından da, kendi yazdıkları ile birebir örtüşmektedir.

Bilinmesi gereken bir nokta daha vardır. Hatıratın Rıza Nur'un kaleminden çıkmış olması, büyük bir kesinlik ile doğru olmasını göstermemektedir. Kaldı ki, hatıratın pek çok noktasında Rıza Nur, kendisinden ve annesinden başka herkese ağza alınmayacak iftiralar ile saldırmış, iddialarını ispat etmeye dahi çalışmamıştır. Kulaktan duyma bilgiler ile, ki bazı noktalarda bunun olup olmadığı da gerçekten meçhuldür, tarih yazılamaz. Rıza Nur'u savunanlar, kendisinin kişisel çıkarlar olmadığını iddia etmektedir. Ama kendi yazdıkları sadece kendisini yüksek bir noktaya koyma amacından başka nedir? Ayrıca, İngilizlerin birebir bu hatıratı üretmemiş olması, Rıza Nur'un İngilizlere karşı, daha Tıbbiye İdadisinden beri bir sempati ile baktığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Dipnotlar

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi kayıtları Rıza Nur hakkında bize şu bilgileri vermektedir: İttihâd ve Terakkî Cemiyeti Üyesi, Hürriyet ve İtilaf Fırkası Kurucu Üyesi, Osmanlı Meclis-i Meb›ûsân I. ve IV. Dönem Sinop Mebusu, I. Dönem Sinop Milletvekili, 1. İcra Vekilleri Heyeti Maârif, 3, 4 ve 5. İcra Vekilleri Heyeti Sıhhiye ve Muâvenet-i İçtimâiye Vekili, Lozan Konferansı Heyeti 2. Delegesi. bk. TBMM Albümü (1920-2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, Haziran 2010, 2. Baskı, C. 1, s. 56 ve 117.

2. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Doktor Rıza Nur'un "British Museum'daki Yazma Eserleri, Kitap Belleten, 1 Ekim 1963, Sayı: 4 (28), s.3-5

3. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Rıza Nur'un Kişiliği, Cumhuriyet, 10 Ağustos 1964, s 2, Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Gizli Kalmış Önemli Bir Belge, Cumhuriyet, 9 Mart 1964, s 2.

4. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Dr. Rıza Nur Üzerine, Üçler Yayını, Ankara, 1965.

5. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, a g e., s. 5-7, Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, Altındağ Yayınevi, İstanbul 1967, C. 1, s. 7-18.

6. Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, age., s. 3.

7. Turgut Özakman, Rıza Nur Dosyası, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2013, 3. Baskı, s. 8. Altındağ Yayınevi sahibi Dursun Satılmışoğlu, üçüncü cildin başına önsöz maiyetinde bir Takdim yazısı eklemiştir. Şöyle denmekte: "Birinci ve ikinci ciltlerde de bu his ve düşünce ile hareket edilmiş ve üstelik, 5816 sayılı Atatürk'ü Koruma Kanunu muvacehesinde suçtan korunmak için gereken yerlerde onun adı kaldırılarak, yerine birkaç nokta konulmuştu. Yani suç işlemekten kaçınılmıştı. Buna rağmen birinci ve ikinci ciltler İstanbul 8. Sulh Ceza Mahkemesinin 968/38 sayılı kararıyla toplattırılmış ve hakkımızda cezai tatbikata geçilmiştir." bk. Dr. Rıza Nur, age., C 3, s. I,II

8. Uğur Mumcu, Rabıta isimli eserinde bu konuyu irdelemiş ve hatıratta bulunan iki adresin de sahte olduğunu belirtmiştir. Bkz. Uğur Mumcu, Rabıta, UMAG Vakfı Yayınları, Ankara, 2014, 27. Baskı, s. 64-68.

9. Turgut Özakman, age., s. 150.

10. Ulusal Kanal'da yayınlanan ve Hulki Cevizoğlu'nun sunduğu İkna Odası programı.

11. Neval Kavcar, Rıza Nur'un 'Hatırat'ının Mikro Filmi İngiliz'de Ne Arıyor?, Ortadoğu gazetesi, 12 Kasım 2014.

12. Hayri Yıldırım, Son Türkçü Atsız, Togan Yayınları,İstanbul, Eylül 2013, s. 579.

13. Dr. İzzettin Şadan, Rıza Nur'un Son Günü, Altın-Işık Dergisi, Sayı: 8, 25 Eylül 1947, s. 11.

14. Prof. Dr. B. Zakir Avşar, Bir Türkçü'nün Portresi Dr. Rıza Nur, Bengi Kitap Yayın, İstanbul, 2011, s. 24, 27-29.

15. Hayri Yıldırım, a g e s. 579.

16. Gülsün Dündar, Belgelerle Rıza Nur Gerçeği, Su Yayınları, İstanbul, 1978, s. 5.

17. Rıza Nur'un Mısır-İskenderiye'de bulunduğu sırada yılda bir olmak üzere, derginin sahibi ve tek yazarı olarak çıkarttığı ilk Türkbilik Revüsü isimli dergisi, 1926'da başlayıp, 1935 yılında bitirdiği zamanlara denk düşmekte. Derginin ilk sayısı 1931 yılı Şubat ayında çıkmış, 8 sayı çıkmıştır. (Rıza Nur biyografisi yazan Kastamonu Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Fahri Maden, kitabında Türkbilik Revüsü isimli derginin 1935 yılına kadar toplam 7 sayı çıktığını yazmıştır. Oysa derginin son sayısı 1938 yılında çıkan 8. Sayısıdır. bk. Fahri Maden, Sıradışı Bir Muhalif Rıza Nur, Roza Yayınevi, İstanbul, Ekim 2012, s. 60) Derginin ilk 3 sayısı tamamen Fransızca, 4. sayıda 22 sayfalık bir bölüm Fransızca, geri kalan bölüm ise Osmanlıcadır. 5. sayı hem Fransızca hem Türkçe, Namık Kemal özel sayısı olan 6. sayının 25 sayfası Fransızca, geri kalan 720 sayfası Osmanlıca, 7 ve 8. sayı ise tamamen Türkçedir. Dergi içerikleri daha çok Türk dili, şiiri üzerinedir.

18. Rıza Nur, Hatırat Parçaları [İşlerin İç Yüzü] - I, Türk Bilik Revüsü, Sayı 8, 1 Şubat 1938, s. 1990/289.

19. Rıza Nur, agm, s. 1990/289.

20. Rıza Nur'un aktarması şu şekilde: "Altı sınıftı. Hepsi 1,000 kadar talebe idik. Bizim sınıfta 160 kadar talebe vardı. Halbuki İdadide 200 idik." bk. Rıza Nur, age. C1. s. 101.

21. Rıza nur, Türkbilik Revüsü, Sayı 8, 1938, s. 2043 – 343.

22. Rıza Nur, age. C 1 s. 406.

23. Rıza Nur, Türkbilik Revüsü'nde yayımladığı bu hatırat parçasında, İskenderiye'ye indim diyor. Ancak kendisi zaten o sıralarda İskenderiye'dedir. bk. Rıza Nur, age. C1 s. 407 - 493

24. Prof. Dr. Utkan Kocatürk, Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Ankara: AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2. basılış, 2007, s. 4.

25. Agâh Sırrı Levend, "Dr. Rıza Nur'un Muhalefetteki Rolü", Ulus gazetesi, 5 Nisan 1964.

26. Rıza Nur, Hürriyet ve İtilaf'ın iç yüzü. Nasıl doğdu, nasıl öldü?, İstanbul, 1919.

27. Köprülüzade Mehmed Fuad, Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, Kanaat İstanbul, 1934.